

Προσεγγίσεις του αστικού σχεδιασμού σε περιβάλλοντα άτυπης αστικοποίησης και η σχέση τους με την Αθήνα της κρίσης: Το πρόγραμμα Favela-Bairro και οι παραγκουπόλεις του Ρίο ντε Τζανέιρο

Η στάση απέναντι στην άτυπη πόλη, όπως εκφράστηκε από τα προγράμματα αστικής αναβάθμισης, πέρασε από πολλά στάδια. Σε μια πρώτη φάση, περίοδο κυριαρχίας του μοντέρνου κινήματος, δόθηκε μεγάλη βαρύτητα στον φυσικό σχεδιασμό και τις δυνατότητές του να βελτιώσει το αστικό περιβάλλον. Στη δεύτερη φάση, κατά την οποία αναγνωρίζεται και αξιολογείται ως θετική η απουσία σχεδιασμού από την ανάπτυξη των περιοχών αυτών, απαξιώνεται η χρησιμότητά του και δίνεται έμφαση στις κοινωνικές συνθήκες. Τις τελευταίες δεκαετίες, σε μια ολιστική προσέγγιση, συνυπολογίζεται ο ευεργετικός ρόλος του σχεδιασμού μαζί με την ανάγκη για αναβάθμιση του τοπικού κοινωνικού, πολιτικού, οικονομικού και πολιτιστικού κεφαλαίου.

Στόχος της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει εναλλακτικές προσεγγίσεις του αστικού σχεδιασμού, όπως αυτές εφαρμόστηκαν μέσα από προγράμματα αναβάθμισης άτυπα αστικοποιημένων περιοχών και να διερευνήσει την πιθανή σύνδεση τέτοιων προσεγγίσεων με τις παθογένειες που παρουσιάζει σήμερα η Αθήνα.

Το πρόγραμμα Favela-Bairro αποτέλεσε πρόδρομο μιας νέας γενιάς προγραμμάτων που επιχειρούν να συνδέσουν περισσότερα στοιχεία αναζητώντας συνέργειες σε ένα φάσμα διαφορετικών κοινωνικοπολιτικών και χωρικών διαδικασιών. Έδωσε λόγο στους κατοίκους των favelas μέσα από σχήματα συμμετοχικότητας, απέδωσε κεντρικό ρόλο στον φυσικό σχεδιασμό, ενώ απευθύνθηκε στις συλλογικές ανάγκες αντιμετωπίζοντας τη favela ως σύνολο.

Στην Αθήνα ο χώρος έχει αναπτυχθεί με βάση οικογενειακές στρατηγικές στέγασης, χωρίς μεγάλα πεδία ανάπτυξης συλλογικών διαδικασιών έξω από το πλαίσιο αυτό. Υπό τις σημερινές συνθήκες, με το μοντέλο αυτό να έχει καταρρεύσει, ο αστικός χώρος της Αθήνας υποβαθμίζεται περαιτέρω και απαξιώνεται η όποια ανάγκη επέμβασης σε αυτόν. Στενεύουν ακόμα περισσότερο τα περιθώρια για την ανάπτυξη συλλογικών πρωτοβουλιών δράσης και αναβάθμισης των χωρικών συνθηκών της πόλης, οδηγώντας σε μια πλήρη χρεοκοπία των κοινών.

Η ανακοίνωση εξετάζει ποια από τα στοιχεία ενός προγράμματος, που σχεδιάστηκε για μια μεγαλούπολη της Λατινικής Αμερικής, θα μπορούσαν να βοηθήσουν τη σημερινή Αθήνα στην ανακούφιση των προβλημάτων του δημόσιου χώρου αλλά και στην ανάπτυξη συλλογικών πρωτοβουλιών, απαραίτητων για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΑΣ ΔΙΑΛΕΙΣΜΑΣ Αρχιτέκτων Μηχανικός DUTH-MAS UD ETH (Zurich), ΥΔ Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ.